

KDE SPÍ *nejkrásnější* UPÍRKA

Blanka
Jehlíková

Blanka Jehlíková

KDE SPÍ
nejkrásnější
UPÍRKA

Blanka Jehlíková

KDE SPÍ
nejkrásnější
UPÍRKA

Poděkování

Děkuji Radimu Jaroškovi za spoustu práce v terénu i hledání v archivech. Bez něj bych o díle Magia posthuma pana Karla Ferdinanda de Schertz vůbec nevěděla a upíři na Libavé by po nocích řádili bez mého zvědavého pohledu.

Copyright © Blanka Jehlíková, 2017

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2017

Photo on Cover © Samphotostock.cz, 2017

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Alena Šulcová, 2017

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2017

ISBN 978-80-7475-207-0

Předmluva

O čarodějnicích se u nás vyprávějí celé legendy. Každý zná Kaplického Kladivo na čarodějnice a má povědomí o strašlivé středověké knize *Malleus maleficarum* šíleného dominikána, která dala Kaplického dílu jméno a inkvizitorům do rukou strašlivou zbraň.

Málokdo ale ví, že podobnými prostředky se v našich krajích bojovalo i proti upírům a jiným nemrtvým. Tyhle praktiky upadly v zapomnění snad proto, že z hrobu vyhrabaní a na hranici spálení nebožtíci tolik „nekřičeli“. V Čechách, na Moravě i ve Slezsku se našlo mnoho hrobů, jejichž obyvatelům někdo posmrtně zabodl do srdce kůl, uťal hlavu, nebo aspoň svázal ruce a nohy, aby svůj poslední příbytek nemohli opustit.

Úplná opona mlčení visí nad řáděním upírů ve městě Libavá. Oživé mrtvoly se staly v první polovině osmnáctého století takovým problémem, že o něm jednala biskupská konzistoř v Olomouci i císař Karel VI. ve Vídni. Olomoucký biskup Karel III. Lotrinský dokonce zvažoval, jestli by o problému neměl informovat papeže a inkvizici. Celou věc dořešila svými dekrety až Marie Terezie.

Známý právník Karel Ferdinand de Schertz napsal v roce 1706 vážně myšlené dílo *Magia posthuma*, hájící právo mrtvých na klid a v případě nejnutnějším na spravedlivý proces před tím, než je kat vyhrabe a spálí na hranici.

V tomto svazku, jehož název je překládán jako *Posmrtná magie*, cituje desítky očitých svědků. Vypráví o podivných, nepochopitelných dějích. Upírské řádění tehdy napůl vyhlidnilo město Libavou a vesnice Střelnou, Jestřebí, Heroltovice, Černou, Starou Vodu, Vojnovice, Guntramovice a další. Hrůzou šílení měšťané i venkované vyhrabávali hřbitovní půdu až na kameny a sypali ji do řeky, stejně jako popel spálených mrtvých. Nikdo nepochyboval, že smrt jejich dětí i sousedů mají na svědomí upíři, kteří se tenkrát prostě přemnožili.

Tihle upíři neměli na rozdíl od hraběte Drákuly špičaté zuby a neživili se jen krví svých obětí. Ti zbabělejší vůbec neopouštěli vlastní hrob, jen se v něm převalovali a nahlas žvýkali. Bylo jim jedno, co přezývají: mohla to být vlastní ruka, košile, nebo vlasy, stejně jako sousedovo oblečení či ucho. Ti malinko odvážnější vyesdávali na hrobech nebo vylézali na kříže a řvali.

Tyhle dvě sorty mohly být podle mě pokutovány pouze za rušení nočního klidu. Navíc by to na půlnočních hřbitovech nikomu nemělo zvlášť vadit, protože ti, kdo tam doopravdy spí, jsou těžko k probuzení. Chápu však, že jít kolem hřbitova, kde smečka upírů povykuje jako opilci po zavírací době, to nemusí být zrovna nejpříjemnější zážitek.

Pak tu byla ještě poslední sorta nemrtvých: ti se hodně přibližovali tomu, co nás naučil vnímat jako upíry Bram

Stoker. Ani ti sice nebyli závislí jen na krvi, dokázali se sytit i životní silou svých obětí, ale bezpochyby to byli škůdci a vrazi. Trápili a zabíjeli lidi i zvířata.

Když lidé vykopali upírův hrob, našli jeho tělo i po mnoha měsících po pohřbu zachovalé, s ohebnými údy. Hnilobné procesy ani nezačaly, přesto se nad tělem vznášel podivný, nepřirozený zápach. Když do takové mrtvolky někdo řízl, tekla z ní čerstvá, červená krev.

Teprve taková těla, ohledaná knězem a lékařem, se podle učeného Karla Ferdinanda de Schertz měla vykopat a spálit. Jen oheň a nasypání rozemletého popela do tekoucí vody upírovo řádění zastavilo.

Četla jsem mnoho lékařských i jiných vysvětlení, která líčila, jak složení půdy ovlivní stav mrtvého těla, znám i choroby, které způsobí, že mrtvola bude po smrti krváčet nebo aspoň ronit kapky tekutiny, která laikům bude krev připomínat. Neslyšela jsem však žádné vysvětlení, proč by mělo jedno tělo zůstat neporušené a ohebné, zatímco jiné, pochované sotva o půl metru dál do stejné půdy stejného hřbitova, se rozpadne, jak se od slušné mrtvolky očekává.

Většinu věcí, které popisuju v téhle knize, jsem si nevymyslela. Smolno existovalo a byly na něm pochovávány celé generace sebevrahů. Jakub Abeske, Anna Klementová a mnozí další opravdu žili, jejich posmrtné příběhy jsem si dovolila opsat ze spisu Karla Ferdinanda de Schertz. Já o jejich autentičnosti a pravdivosti nepochybuji. Máte-li jiný názor, můžete s ním polemizovat, ale varuji vás: ve své době to byl velmi vzdělaný muž a uznávaný právník. A přít se s právníky, jak známo, nikam nevede.

1.

Madlenka Pláteníková se usadila na židli u stolu v obrovské tmavé kuchyni největšího měšťanského domu v Libavé tak pomalu a lehounce, že se velká hromada peří, připravená pod plachetkou k sedrání, ani nepohnula. Pořád se dívala na svou babičku. Cítila k ní takovou spoustu lásky a pýchy, že se div nezalkla. Takovou babičku nemá nikdo jiný, žádná neumí vyprávět tolik příběhů jako ta její. Vždyť ji taky zvou na dračky i přástky v celém městě, dokonce i do statků v okolí!

Najednou nikomu nezáleží na tom, že její rodiče jsou jen chudí tkalci, jejichž domek by se do téhle kuchyně vešel skoro celý. Sotva kraj i celé město zapadne až po střechy sněhem, stane se v něm babička váženou osobou. V tu dobu je každému jejich chudoba lhostejná. Nikdo se staré Pláteníkové nepošklebuje kvůli vetchému vlnáku, do kterého se zimomřivě balí, ani kvůli dřavým botám, co už ani nepředstírají, že dokážou zahřát.

Jen bohaté měšťanské nebo selské rodiny si mohou dovolit pozvat ženy a děvčata na dračky. Za práci se jim sice neplatí, ale dostanou najíst, napít něčeho horkého, možná i kus koláče nebo buchtu na cestu domů. Nikdo jiný než bohatá rodina taky se dráním pomoc nepotřebuje.

Madla se pousmála, když si představila, jak se deset ochotných ženských snaží vtěsnat do jejich domku. Hromádka peří z jediné husy, co měli na posvícení, by se pod jejich rukama úplně ztratila. Matka sice chovala hus celé hejno, ale kromě té jediné se všechny musely prodat.

Přesto bude mít Madla jednou do výbavy peřinu jako se-
lská dcera, vždyť je jedinou holkou v chalupě. Nikdo jiný
výbavu potřebovat nebude. Sedraného peří každý rok při-
bývalo, i když ho matka přebírala stejně přísně, jako to dě-
lávali v bohatých rodinách.

„Tobě,“ říkala často, „nikdo nevyčte, že ho ostny z chu-
dobné peřiny píchají do zadnice.“

Matka na to byla velice pyšná, ale Madlence to bylo úpl-
ně jedno. Ochotně by vyměnila budoucí, dobrým peřím
naplněnou peřinu za hezkou sukni nebo pentle do vlasů,
ale navrhla to jenom jednou.

„Ty nevděčný parchante,“ rozkřikla se na ni tenkrát mat-
ka a ohnala se po ní pometlem, „běž mi z očí, než se oprav-
du rozzlobím!“

Rychlonohá Madla stihla zmizet v poslední chvíli a už
nikdy matčinu námahu s peřinou nezpochybňovala, ačkoli
její vlastní oblečení bylo stejně chatrné jako to babiččino.

Přesto měla zimu a sních ráda. Možná kvůli koulování
v závějích nebo klouzání na ledu, nejspíš ale pro ty okamžik-
y babiččiny slávy. Její vyprávění měla Madla ještě raději
než chvílky, kdy ji některý z pacholků svezl na saních taže-
ných koňmi.

V létě na babiččiny příběhy nikdo neměl čas. Každý měl od rána do večera plné ruce práce a dvanáctiletá holka se v rodině s pěti dětmi musela pořádně otáčet. Vstávalo se ještě za šera, po modlitbě dostal každý kus chleba a do oběda se doma nesměl ani ukázat.

Jen otec a nejstarší bratr nikam nechodili. Ti si sedli ke stavům a pustili se do práce. Nevstali od ní, nešli se projít, ani když se venku smálo slunce sebevíc. Dostali se jen v neděli do kostela, jinak seděli v tmavé, zatuchlé světnici – a tkali, aby vydělali nějaký ten peníz. Joskovi ještě nebylo ani šestnáct, a už si stěžoval na plíce a kašlal stejně jako otec.

Kolem domku, kam se všichni sotva vešli, měli zahradu dost velkou, aby v ní vyrostlo zelí, cibule a mrkev na celou zimu. Pole jim nepatřila žádná, místo krav jim v chlívků mečela jediná zlomyslná koza, společnost jí dělaly tři ovečky.

Když se koze na sklonku zimy narodilo kůzle nebo ovečkám jehňata, museli je vzít k sobě do světnice, aby zvířátka v studeném chlívků neonemocněla. V domku to pak sice moc nevonělo, ale zvířata hřála, a nemuselo se spálit tolik dřeva. Madla ty chvíle nenáviděla, i když jinak hebká, nedávno narozená mláďata hladila docela ráda.

Matka vařila, prala, obstarala všechno kolem maličkého domku i zahrady, přitom si ještě stihla občas sednout ke stavu místo věčně kašlajícího otce. Nikdo jí neupíral, že je pracovitá a silná a práce zastane víc než mnohý chlap, laskavá matička to ale nebyla. O tom by mohla nejvíc vyprávět právě Madlenka.

Babička se starala o dva nejmenší kluky, zašívala, přišívávala záplaty na kolena, spravovala stokrát zalátané košilky, které po sobě děti dědily. Přitom ještě dokázala být přívětivá, ochotně pofoukala dětské bolístky i utěšila poraněnou dušičku.

O králíky, slepice, husy, kozu i ovce se musela postarat Madla s Karlem. Dvanáctiletá dvojčata nanosila vodu, nashbírala klestí, nasekala dříví, doběhla pro trávu. Ochotně sbírala jahody, maliny nebo houby na prodej, přinesla, odnesla, podržela, dělala všechno, co bylo zrovna potřeba.

Madla přitom odjakživa věděla, že se matce zavděčit prostě nedokáže. Odmalička ji bila víc než všechny syny dohromady. Čím víc rostla do krásy, tím to měla doma horší. Kromě babičky a dvojčete Karla se jí nikdo neodvážil projevit lásku. Otec se své silné, zamračené ženy bál a Joska měl dost starostí sám se sebou. A mladší kluci se raději drželi od dvojčat dál, aby je matka taky nepodělila několika štulci.

Madlenka se babičky často s pláčem ptala, jak to má udělat, aby ji maminka měla ráda, ale v tom jediném jí ta stará laskavá žena nedokázala poradit. Jen ji hladila po černých vláscích a plakala s ní. Přesto z Madly nevyrostlo žádné „slzavé údolí“. Děvče se naučilo brát život tak, jak šel.

Madla s Karlem zářili zdravím, přestože se málokdy najedli dosyta. Rozuměli si beze slov, práci si dělili spravedlivě, ačkoli vůbec nevypadali jako dvojčata, dokonce ani jako sourozenci ne. Karel měl hřívu světlých kudrlinek, oči modré po matce, ale v jeho případě to byla modř vlídná a veselá. Byl ve dvanácti letech ramenatý, podsaditý, prostě pořízek a valibuk.

Madlenka si spleťala černočerné vlasy do dvou copů tlustých jako vlastní zápěstí, oči měla jiskrně černé, postavičku štíhloučkou a lehkonožou jako víla. V létě jí ze sluníčka ztmavla líčka a naskákaly pihy, ale v zimě měla půvabný obličejíček, bílý jako anděl na kostelním okně.

Do malé chaloupky v chudém městečku se nehodila. I v prostých šatičkách vypadala jako zatoulaná komteska. Uměla se slušně chovat, ale neostýchala se. Už teď to půvabné poupě slibovalo rozkvést do velké krásy.

Zrovna v tuhle chvíli se ale o vzdálenou budoucnost zajímala pramálo. Vždyť za pár okamžiků všichni dostanou velký hrnek sladkého čaje s trochou pálenky, k tomu čerstvou makovou buchtu. Pak se na stůl vyklopí peří, šikovné ruce žen i děvčat ho začnou drát – a babička se dá do vyprávění.

Dnes bude povídat jen strašidelné příběhy. Kdyby ženské předly, mohla by přijít řada i na veselé historky, ale při draní peří musí být všichni vážní a tiší. Vlana smíchu by čerstvě nadrané, lehounké peří rozfoukala po celé kuchyni, a hospodyně by měla místo užitku jen škodu a nepořádek.

Tohle Madla dobře zná, vždyť chodí s babičkou na dračky i přástky odjakživa. Při draní peří nejsou v rozlehlých kuchyních vítáni ani kluci nebo mladíci. Pošťuchovali by se s děvčaty, a peří by jen lítalo. Proto v kuchyni dnes sedí pouze Michal, kluk jen o pár let starší než ona sama. Toho nikdo vyhnat nemůže, je tady doma a může mít buchtu i medem slazený čaj, kdy si vzpomene.

Madlenka zahrnala závist. Je ošklivé někomu něco závidět, učila ji babička. Michal Nesrsta sice může mít buchet,

kolik chce, ale takovou babičku nemá. O jeho otci Franci Nesrstovi se navíc vypráví ošklivé věci, prý je lakomec a vztekloun. Lidé ho nemají rádi, neváží si ho, i když je nejbohatší v Libavé. A tak se po smrti starého Pánka nestal purkmistrem, přestože mu patří velký dům ve městě a dva statky v okolních vesnicích. V městské radě sice zasedá, ale je mu to málo, proto je prý tak zlý.

Zato jeho žena, Michalova maminka, je hodná a na buchtách nešetří. Takovou dobrotu Madla doma nedostala ani o posvícení.

„Co nám dnes budeš vyprávět, kmotříčko?“ zeptala se hospodyně, když odložila mísu s buchtami a posadila se ke stolu mezi ostatní.

„Co budete chtít poslouchat,“ usmála se babička.

Hospodyně chtěla něco říct, ale Barča, mladší děvečka, ji předběhla.

„Povězte nám, kmotra: je horší mora, nebo upír?“

„To jsou různá strašidla, děvenko. Oba lidí moří i zabíjí. Mora je duše živého člověka, upír umrlec, který nenašel v hrobě klid a pokoj.“

„Jak se člověk stane morou nebo upírem?“ vyzvíдалo děvče dál.

„Morou se člověk už narodí. Když má novorozeňátko v pusince zoubek, bude z něj mora, nezáleží na tom, jestli je to chlapec, nebo děvče. Chytrá bába takovému dítěti hned dá do úst čerstvě uříznutou větvičku stromu. Budoucí mora okusí mízu dřív než mateřské mléko a v dospělosti chodí sát sílu stromům, lidem neškodí.“

„A když to nikdo neudělá?“

„Pak je neštěstí hotovo. Mora doroste a po nocích se plíží po chalupách. Dokáže změnit podobu, nikdo ji nepozná, nikdo neuvidí. Lidi dusí, sílu jim odsává, až je umoří k smrti.“

„Povězte nám, kmotra, nějaké vyprávění o moře, a pak ještě o upírech.“

„Povím, jen mi nesmíš, Barčo, pořád skákat do řeči. Jsi moc divoká. Přetrhneš mi vyprávění a ještě rozfoukáš peří.“

Pokárané děvče zčervenalo, sklopilo hlavu, začalo pilně drát, ale oči mu svítily jako kočce nad smetanou. Stará Pláteníková vždycky držela slovo. Když slíbila vyprávět o moře, uslyší nádherně strašidelnou historku. Všichni ztichli, aby dobře slyšeli stařencino vyprávění. Za chvíli by bylo v rozlehlé, jedinou lampou osvětlené kuchyni slyšet, kdyby na zem spadl špendlík.

Ve Smilově, vesnici nedaleko odtud, žil švec Skalník se ženou a synem. Dnes už jsou všichni na pravdě boží, uplynula od té doby celá řádka let. A tenkrát měli velké trápení.

Nejdřív začala marodit Skalníkova žena. Bloudila po chalupě jako stín, už ani nedokázala obstarat malou domácnost. Ve dne se slabostí sotva držela na nohou, ale v noci si neodpočinula. Sotva usnula, hned sebou začala na posteli házet, modrala ve tváři a naříkala, že ji někdo dusí.

Skalník spravoval boty dlouho do noci, poslouchal ženin nářek a při tom ševcování přemýšlel, jak by jí pomohl. Jednou se mu zdálo, jako by se pod oknem do světnice potloukala černá kočka. Ševcové bývají prudšasi, ani tenhle nebyl jiný.

„Já ti dám, ty černá potvoro, nosit mi do domu neštěstí!“ rozčilil se Skalník, otevřel okno a hodil po kočce botou, co do ní zrovna zatloukal floky.

Měl dobrou mušku. Uslyšel žuchnutí, když letící bota zasáhla kočičí tělo. Kočka sice utekla, ale předtím k jeho překvapení zanařikala lidským hlasem. Švec se vyklonil z okna, ale ve tmě na dvorku se nic nehýbalo.

Zanadával si a zavřel okno. Pak se podíval na spící manželku, a znovu údivem zaklel. Jeho žena na posteli zruřověla, vydechla si a až do rána spala klidným, zdravým spánkem. Teď už švec věděl všechno, co potřeboval. Jeho ženu chodila dusit mora, on ji zahnal, a nemocná se v tu chvíli začala uzdravovat.

Druhý den se šel projít po vsi, jestli svou noční návštěvu nepozná, ale nedařilo se mu. Jedna sousedka sice měla rudou, opuchlou tvář, ale tvrdila, že ji bolí zuby. Jiná zase kulhala, další nosila ruku na pásce, jinou bolela záda, ani se narovnat nemohla... Švec si nemohl být jistý, kam noční návštěvníci zasáhl, a tak hledání mory musel nechat na jindy. Radoval se aspoň z toho, že se mu žena uzdravila.

Nějakou dobu vládl v ševcově chalupě klid, ale pak začal stonat jeho syn. Za pár týdnů vyhlížel stejně špatně jako před časem jeho matka. Bledý, vyhublý mladík se teď při každé práci zadýchal, ztratil jiskru i radost ze života. Pořád se cítil unavený, ani v noci si neodpočinul. Chvilku klidu si neužil, naříkal, dusil se, vypadal čím dál hůř.

Švec sedával u jeho postele celé noci, dával pozor, ale černou kočku za oknem neviděl. Pro jistotu okno pořádně zatloukl a spáry vycpal mechem, aby se k jeho jedinému dítěti nedostalo zlé noční povětrí ani nic jiného.

Jednou zase ševcoval dlouho do noci, už se mu při práci klížily oči, kdy se mu zdálo, jako by se na okně něco pohnulo. Podíval se pozorně, ale nic podezřelého neviděl.

„Asi jsem si zdrímnul, a něco se mi zdálo,“ zabručel.

Chtěl se vrátit k zatloukání floků, ale na okně se zase něco hnulo. Naklonil se blíž, ale nic víc než pár stébel slámy na mechu neleželo. Na slámě nebylo nic podezřelého, vždyť ji před pár dny v synově posteli sám vyměnil, aby se nemocnému chlapci lépe spalo – jenže sláma se sama nehýbá!

Okno utěsnil mechem tak dobře, že se dovnitř lezavý chlad zvenčí dostat nemohl, dveře jim taky dobře těsnily. Na okně se prostě nic hýbat nemělo. Švec přesto vstal z verpánku, aby dveře zkontroloval. I když u nich přidržel svíčku, plamínek se ani nepohnul, žádný průvan tedy slámou nepohyboval.

Skalník se vrátil k oknu, ani tam se v tuhle chvíli nic nehýbalo. Už se chtěl vrátit k práci, když koutkem oka zachytil pohyb na chlapcově peřině. Teď už byl chytřejší. Nenakláněl se nad postel, ale předstíral práci, přitom podezřelě stéblo neustále sledoval. Chvíli leželo klidně jako každý jiný kousek slámy, pak se pomalu, opatrně pohnulo. Švec nepřestával klepat kládkem na podrážku boty, ale oči od synovy peřiny neodtrhnul.

Stéblo cestovalo vzhůru, mířilo k chlapcově obnaženému krku. Tam se uložilo a zůstalo konečně klidně ležet. Zato ševcův syn začal naříkat. Sténal, jako by ho něco dusilo. Házet sebou, mával bezmocně rukama, ale na stéblo jako by nemohl dosáhnout.

„Tak takhle to s tebou je, ty můro pekelná,“ zašeptal Skalník.

Vstal z verpánku a vydal se tam, kde na stole ležely veliké ševcovské nůžky. Pomalu se s nimi vrátil k verpánku postavenému u postele. Aby moru nepoplašil, předstíral, že stríhá kus dratve. Pak se prudce sklonil k chlapcovu krku a stéblo slámy, které hochu dusilo, naráz přestříhnul.

Chalupou se rozlehl zoufalý výkřik. Znělo to, jako by někdo v bolestech umíral, ale ševci mory líto nebylo. Opatrně sebral obě poloviny rozstříhnuté slámy a hodil je do ohně. S radostí sledoval, jak se chlapec uklidnil a spal až do rána klidně.

Ráno všichni v ševcově chalupě zaspali. Probudilo je až mečení hladové kozy a zvonění umíráčku. V noci ve Smilově náhle zemřela ta sousedka, co si po návštěvě černé kočky u ševcova domku stěžovala na bolavá záda. Ta ji bolela od pořádné rány botou, co od něj utržila. Už tenkrát ji švec hodně poranil, ale tím, jak přestříhl stéblo slámy, ve které se proměnila, jí přestříhl život.

Nikdo by se neměl radovat z cizí smrti, ale mrtvá mora už nikomu nikdy neublížit nedokáže, proto švec svého činu nikdy nelitoval.

Vyprávění skončilo v hlubokém tichu. Děvčata i ženy si ani neuvědomily, že při poslouchání otrhaly poslední kousek měkkého peří od tvrdých ostnů. Hospodyně s nimi mohla být spokojená.

„Jen mi ještě, stařenko, řekněte,“ zeptala se za všechny povídává Barča, „mora opravdu nevstává po smrti z rakve?“

„Ne, děvče, trápila lidi za svého života, po smrti klidně spí. Z rakve vstávají a lidi souží upíři.“

„Povězte nám o nich něco,“ loudila Barča, ale stařenka zavrtěla odmítavě hlavou.

„Už je pozdě, Baruško. Dnes už jsme peří sedraly a příběh dovyprávěly. Zítra budeme drát ve farské kuchyni, tam budu povídat, co si budete přát.“

Hospodyně opatrně uklidila sedrané peří. Ženské začaly vstávat, loučily se, zapalovaly lampy a vycházely do čer-

nočerné tmy venku. Babička si ještě povídala s hospodyní. Madla si vzala další nabídnutou buchtu a před cestou mrazivou tmou se nahřívala u kamen. Najednou ji někdo ze zadu zatahal za sukni.

„Co chceš?“ zeptala se překvapeně Michala, napůl ukrytého v hlubokých stínech.

„Chci si zítra poslechnout to slibované vyprávění o upírech.“

„To nejde, zítra se dere peří na faře, tam tě nikdo nepustí. Jsi kluk.“

„To já přece vím, proto mi musíš pomoci.“

„Jak bych ti asi mohla pomoci? Kluky ke draní nepouštět, udělali by škodu.“

„Já ti dám do uzlíku starou sukni naší Barči a matčin šátek. Než se všechny ženské usadí, přineseš mi to do farské předsíně. Já si to natáhnu, budu v tu chvíli vypadat jako holka. Vklouznu dovnitř, vlezu si na pec, a nikdo nic nepozná. Uděláš to pro mě?“

Madlu Michalův plán nijak zvlášť nenadchl. Kdyby mu pomohla, a někdo na to přišel, měla by ostudu a mohli by ji vyhnat s ním.

„Když to pro mě uděláš, přinesu ti plný uzlík buchet. Mamince jich ještě zbyl celý pekáč.“

Plný uzlík buchet, to bylo silné lákadlo. Madla váhala jen chvíli.

„Tak mi ten šátek se sukni dej,“ přikývla, „já ti ho do farské předsíně zítra přinesu, tam mi ho vyměníš za uzlík buchet. Já se vrátím do kuchyně, ty chvíli počkáš, než tam vlezeš. Nechci, aby to na mě prasklo, kdyby ses prozradil. Souhlasíš?“

Michal tak toužil slyšet další strašidelné vyprávění, že by souhlasil se vším. Dokonce dal Madle jednu buchtu jako zálohu. Ta ji pečlivě zabalila, aby ji v pořádku donesla domů. Popadla svázaný šátek s připravenou starou sukni a vyběhla za babičkou.

Dávala přitom pozor, aby z uzlíku nic neztratila. Ona už měla dnes buchtu dvě, a tak tu přinesenou dá Karlovi. Těšilo ji pomyslení, jakou mu udělá radost. Dvojčata se vždycky o všechno rozdělila, měla k sobě mnohem blíže než k ostatním sourozencům.

Šátek se sukni schovala tak, aby ho nikdo do zítřejšího večera nenašel. Neměla nejmenší chuť vysvětlovat matce, jak se k nim ty věci dostaly. Žádnou opravdovou lumpárnu sice nechystala, ale matce by se to stejně nelíbilo. Možná by Madle dokonce zakázala do farní kuchyně jít.

O schované sukni a zítřejším plánu pověděla jen Karlovi. Vždycky je užitečné mít v domě spojence, který dokáže ledacos zachránit, i když mu za to musela část kořisti slíbit. Ten sice nechápal, proč chce Michal prožít celý večer zavřený mezi babami, kde se nesmí ani rychleji pohnout, aby nerozvířil peři, ale když za to dá buchtu, má mít, co chce.

Madla byla celý den jak na trní, ale bála se zbytečně. Zimní odpoledne jsou krátká a šero je pro podobné plány dobrý společník. Na schovanou sukni nikdo nepřišel, ni-

kdo si ničeho nevšiml, ani když si malý raneček při odchodu schovala pod vlák. Tak se starala, aby jí nevyklouzl, že ani necítila, jaký je venku mráz.

Fara stála nedaleko od kostela, vysoká bílá věž jako by jim v šeru svítila na cestu. Zdejší lidé mu stále ještě říkali „nový kostel“, i když ve městě stál už padesát let. Padesát let, to pro dvanáctiletou Madlu bylo nepředstavitelně dlouho, ale babička jí vyprávěla o jeho stavbě i o malém sešlém svatostánku, který tehle nahradil.

Ve stejné době také nová fara vystřídala svou předchůdkyni. Její kuchyň se Madle zdála větší než ta v domě Nerstových, ale zdání klamalo. Zdaleka nebyla tak velká, jen v ní stálo méně nábytku a tísnilo se méně lidí.

Pan farář Hakenberk neprovozoval žádné řemeslo ani nemusel obdělávat pole, nepotřeboval tedy takové množství čeledi jako měšťané nebo sedláci v městečku. Celou domácnost mu vedla matka, ta svému synovi sama i vařila a k ruce měla jen jednu děvečku a pacholka.

Kdyby farnost městečka Libavá nebyla tak veliká, nepotřebovala by fara ani pacholka, ale farář Hakenberk musel v případě nejrůznější naléhavé potřeby, třeba posledního pomazání, objíždět i vesnice Heroltovice, Guntramovice, Keprtovice, Vojnovice a Smilov. Ba i samotnou Starou Vodu, poutní místo, kde sice sídlil školský řád piaristů, ale farností patřilo pod Libavou. Jen do Jestřebí nejezdil, tam měli vlastní faru i faráře. V každém kostele musel mladý kněz pravidelně odsloužit mši, proto si držel pacholka, aby se mu staral o koně a kočíroval starou bryčku, která víc než kočár připomínala selský vůz. V zimě, když se cesty kvůli

spouště sněhu staly neprůjezdnými, ji nahradily stejně staré, nehezké, ale pevné sáně.

Celá fara voněla úplně jinak než domy, které Madlenka znala. Tady se každý bál hlasitěji promluvit, jako by pánbů byl blíž. Všichni se chovali mnohem klidněji než obvykle, tak nějak svátečněji.

Farská kuchyň, stejně jako celá fara, se leskla čistotou, nikde na podlaze neležela sláma, nikdo sem nikdy nenanosil bláto na pracovních botách. Teprve brebentění žen, scházejících se na dračky, tu velkou místnost oživilo. Zaražená Madla setřásla tíseň, vzala si nabízenou koblihu a čekala, až se pod oknem ozve dohodnuté zapískání.

Nečekala dlouho. Kromě ní nikdo tichý zvuk pod farskými okny nepostřehl. Děvče přes sebe přehodilo šátek, otevřelo dveře a vyklouzlo ven do chladné tmavé předsíně.

Michal se schovával ve stínu za velkou truhlou. Madla mu mlčky podala připravený uzlík a chlapec se potichu přestrojil za děvče. Pak s její pomocí vklouzнул do kuchyně.

Neznámé dívky by si pozorné ženské oči hned všimly, ale načasování zvědavému klukovi přálo. Pozornost všech v kuchyni patřila koblihám, horkému kafi a stopečkám něčeho na zahřátí. Přesto se Michal držel za Madlou a rovnou zamířil na pec.

Madla klidně dojedla koblihu, obratně uzmula ještě jednu, vzala si hrnek čaje a posadila se ke stolu. Její chvilkovou nepřítomnost nikdo nezaznamenal, dokonce ani babička ne, tak byla zabraná do rozhovoru s paní Hakenberkovou, farářovou maminkou.

„Slíbila jste nám, kmotříčko, vyprávět o upírech,“ ozvala se hubatá Barča, sotva se ženské usadily u stolu s hromadou peří uprostřed. „Tak nám povězte: jací jsou? Jak se vůbec někdo může stát upírem?“

Děvečka si na Michalově matce vyprosila na odpoledne volno, aby mohla jít na dračky na faru. Oháněla se sice bohubilou touhou pomoci farské hospodyni s prací, ale vedlo ji sem hlavně přání vyslechnout si slíbené strašidelné vyprávění.

„Nebud' tak divoká, Barčo, a nefoukej do peří,“ napomenula ji paní Hakenberková. „A ty, kmotříčko, se nedej prosit. Všichni se už na tvé povídání těšíme.“

„Barča mi dala spoustu otázek,“ usmála se Madlina babička, i když se to v šeru, které v kuchyni panovalo, poznalo jen podle hlasu. „Pokusím se vám na ně nejdřív odpovědět, historku o upírovi si nechám na konec.“

Barče se sice návrh staré Pláteníkové vůbec nelíbil, ale nemohla s tím nic dělat, vždyť ty nešťastné otázky položila ona sama.

„Upíři jsou různí – a různé jsou taky důvody, proč se někdo po smrti probudí jako upír. Někdo se jím stane nevinně, buď je pochovaný na hřbitově, kde už nějaký nemrtvý leží, a nakazí se od něj, nebo ho nějaký upír zabije, a on pak sám v noci vstává z hrobu a škodí lidem. Jiný se jako budoucí upír už narodí. Nikdo nezná všechny znaky, ale když jde dítě ven nožičkami napřed nebo má srostlé obočí, je třeba spousty opatrnosti, aby po smrti nemohlo škodit. Taky čarodějové a čarodějnice se po smrti toulají krajem a ubližují, kde mohou.“

Babička se na chvíli odmlčela, ale když nikdo ani nedal, pokračovala.

„Na jiného padne nečistý stín až po smrti, máry s jeho tělem přeskočí pes, kočka, nebo kohout, a neštěstí je na světě. Takovou mrtvolu je třeba vynést ven dírou vysekanou do zdi vedle dveří, a tu hned po pohřbu zazdít, aby se nemrtvý nedokázal domů vrátit.

Nejstrašlivěji ale rádí sebevrazi. Ty církev ani nedovoluje pochovat v posvátné hřbitovní půdě. Jejich příbuzní je musí v noci bez pohřbu zahrabat na hranici dvou obcí, jinak jim k hanbě celé rodiny vykope kat díru na mrchovišti.“

„Proč by si někdo chtěl vzít život?“ divila se Barča.

„Ty jsi ještě moc mladá, abys chápala velké trápení, děvenko,“ pousmála se smutně farářova matka, víc ale Barušce nevysvětlila, protože babička pokračovala ve vyprávění.

„Když je rodina sebevraha hodně bohatá a nechce riskovat ostudu, obleče mrtvého do jeho nejlepších šatů, koupí černý kočár a čtyři koně. Dobře placení pacholci pak po nocích dopraví tělo sebevraha na Smolno.“

„Co je to Smolno, kmotříčko?“

„Smolno je strašlivé místo na hranicích tří panství. Tam, kde se setkávají hranice veselíčského, lipenského a kapitulního panství, je malý kousek země nikoho. V té prokleté zemi nedaleko Čertových skal, téměř na dohled Čertovy kazatelny, se odjakživa pohřbívají sebevrazi. V noci se tam dějí strašlivé věci, přesto je třeba pohřbít sebevraha za hluboké tmy a předtím mu ještě sekerou nebo rýčem srazit hlavu, jinak se pacholci ani vůz už domů nevrátí. Jen hrůzou šílení koně doběhnou k lidem, aby i oni do večera zcepeněli.“

„To je hrůza!“ otrásla se farářova matka. „Je smutné, že se takové věci pořád dějí. Copak ti lidé netuší, že sebevražda je smrtelný hřích? Nikdo z dobrých křesťanů se za takového hříšníka ani nepomodlí. Bůh ho vyškrtne z knih spravedlivých, navěky propadne pecku, protože se nemůže těšit ani z posledního pomazání, ani z pohřbu v posvěcené půdě a modliteb s tím spojených.“

„Teď, babičko, povězte, jak upíři škodí lidem,“ přerušila farářovu matku nedočkavě Barča.

„Nejrůznějšími způsoby, děvče. Tlačí živé ve spaní, dusí je, tahají za vlasy, chytají za ruce, krk, nebo nohy. V noci hřmotí, chodí po světnici, škrábou na zeď, šramotí, nenechají živé vyspat ani odpočinout. Jiní bouchají na půdě, tloučou do stromů, odvazují dobytek nebo ho svazují k sobě za ocasy.“

Michal na peci si představil svázané kravské ocasy a zakuckal se smíchy. Madla mu musela zacpat pusy, aby se neprozradil.

„Nemrtví se mohou změnit ve zvířata. Běhají kolem vsí v podobě černé kočky, psa, kohouta, nebo zajíce. Létají jako sovy a netopýři. Mohou se dokonce proměnit ve vlka, přivolat si na pomoc celou smečku a rozsápat opuštěného poutníka.“

„Jak poznáme, kmotřičko, že je upír nablízku?“ vyptávala se děvčata bázlívy mi hlásky.

„Když je v domě neviditelný nemrtvý, ovce s čerstvými jehňaty se tlačí k lidem, nejraději by vlezly k nim do postele, tak se bojí. Jeden ubožák byl v takovou chvíli vyhozen z lůžka, místo něj si tam lehl někdo neviditelný. Psi

v celé vsi zoufale vyli, krávy a koně vyváděli, jako by hrůzou zešileli.“

Děvčata zaúpěla strachy, babička chvíli mlčela, aby kvůli jejich strachu nelétalo peří kuchyní.

„Lásky ani nenávisti upírů hrob neutiší. Nemrtví lehají spícím na prsa, bijí je nebo líbají. Lidé mohou mít z jejich polibků modřiny, a přitom vůbec nevědí, kde k nim přišli. Upíři sají živým krev, koušou je jako psi. Jednoho nebohého pokousali do prstů na rukou i nohou, jiného na lýtku. Živí se nejen krví, v které je tělesná síla, ale i dechem, duševní sílou své oběti. Po takové noci jsou lidé úplně vyčerpaní, mají bolesti, často vůbec nedokážou vstát z lůžka.“

Michala tahle část vyprávění zase pobavila, naznačil Madle, že by ji chtěl kousnout do nohy, a ta mu naznačila pohlavek.

„Nemrtvé ženy se často vrací k milovaným mladíkům, hladí je, líbají – a zuří, když je s hrůzou odhánějí. Slyšela jsem i o případu, kdy mrtvá svému milému strkala jazyk do úst a chtěla s ním spát.“

Babička ani nikdo jiný si tiché výměny názorů na peci naštěstí nevšiml, a tak vyprávěla dál:

„Nemrtví jsou závistiví a nenávidí lidské štěstí. Šestinedělce nějaká žena přistoupila k posteli, přikazovala, že musí vzít dítě a jít za ní. Bránila se, ale nic jí to nebylo platné. Upírka je oba zlíbala. Dítě se rozplakalo, pak zalapalo po dechu, a navždy utichlo. Matku to bolelo, jako by do ní vrážela nože, přesto nedokázala uhnout. Z té hrůzy se už nevzpamatovala. Matku i dítě do tří dnů pochovali.“

„Takové neštěstí!“ politovaly nešťastnou soucitné kmotry. Nebyly na prvních dračkách, jejich povzdech nezvedl ze stolu ani peříčko.

„Jedna z nemrtvých se osobně zjevila ženě, kterou zažíva neměla ráda, tančila u ní ve světnici nahá s černým psem, zvala ji do kola. Ubožáčka se v posteli nemohla ani pohnout, musela nehybně ležet a jen s hrůzou tomu pekelnému tanečku přihlížela. Upírka se ztratila až při prvním koutím zakokrhání,“ pokračovala babička. „Nemrtví útočí na lidi i tak, že vůbec nejsou vidět. Hází po nich kamením, to vyletuje zdánlivě samo od sebe ze všech stran. V noci i za dne se jejich věci samy pohybují, zvláště šaty, které rádi nosili. Někdy za nimi dojdou až ke hřbitovu a uloží se na jejich hrob. Nejhorší ale je schopnost upírů zabíjet pouhým slovem. Na koho zavolají jménem, musí do osmi dnů umřít. Nikdo a nic mu nedokáže pomoci. Proto jsou nemrtví nejnebezpečnější své rodině a známým. A vůbec vesnici, kde žili.“

„Jak se proti nim lidé brání?“

„Při podezření vykope jejich těla hrobník, obvykle s některým příbuzným. Dát v tu chvíli otevřít hrob katem by znamenalo zbytečnou újmu na cti celé pozůstalé rodiny. Vždyť se zatím jedná jen o podezření! Tělo muže přehodí přes hřbitovní zeď k prozkoumání.“

„Jakému prozkoumání?“

„Často není dlouhé ani složité. Je jasné, že jde o nemrtvého, když mrtvola leží v rakvi naplněné krví a vypadá zdravě jako živý člověk. Nerozkládá se, ačkoli je pohřbená mnoho týdnů. Tělo nenapadli žádní červi, stále má ohebné

údy. Mrtvý vyhlíží, jako by jen spal. V ústech má čerstvou krev, stejnou, jaká mu teče z těla při říznutí.“

„A jsou všichni takoví?“

„Ne, nejsou. Jiné druhy upírů se mezi lidi neodvažují, jen při měsíčních a větrných nocích vylézají z hrobů, sedají na nich, nebo lezou na kříže. Příšerně při tom vyjí, děsí lidi i zvířata v širokém okolí. V hrobě neustále žvýkají. Některí mají v ústech své vlastní prsty, ruce, či nohy, jiní vlastní nebo sousedovo oblečení. Slyšela jsem vyprávět o upírovi, který měl při vykopání v hubě půl lokte krajkového šlojře své sousedky.“

„No fu!“ vyhrkla Barča, ale babička se tentokrát přerušit nedala.

„Z otevřené rakve stoupá nepřírožený zápach, ale není to pach rozkládajícího se těla. Je mnohem odpornější a lidem se při pouhém závanu zvedá žaludek. K prozkoumání upírova těla je třeba několika zkušených mužů i kněze, který čte modlitby.“

„Co se s takovým odhaleným upírem stane?“ vyzvíдалo opatrně jedno z děvčat.

„Těla s jasnými upířskými znaky se vydávají katu k spálení na hranici. Kosti se musí rozdrtit a popel je nasypán do vody, aby se stvůra už nikdy nemohla vrátit mezi živé. Kata i dřevo na spálení musí zaplatit příbuzní. Je to nákladné a nese to s sebou spoustu hanby, proto se to stává jen v nejjasnějších a nejnebezpečnějších případech.“

„A co se dělá jindy?“

„Při náznacích a nejistotě stačí mírnější opatření. Mrtvole se svážou k sobě palce na rukou i nohou. Rýčem nebo

sekerou se jí oddělí hlava od těla, ostatky se uloží čelem k zemi a hrob se prosype nehašeným vápnem. V nejhlednějších případech, to když vstávání z hrobu jen hrozí, stačí nasypat do hrobu pytel máku, aby ho upír musel spočítat do posledního zrnka dřív, než může opustit hrob. Jindy se musí probít srdce nemrtvého osikovým kulem. V těch nejhorších případech ale nepomůže nic kromě katovy hranice.“

„Zapomínáte na modlitbu, stařenko,“ ozval se vypravěčce za zády hluboký hlas mladého faráře. „Upřímná modlitba zbožných lidí uzavře i brány pekelné.“

„Pochválen buď Ježíš Kristus,“ pozdravily ho zahanbeně zaskočené posluchačky.

„Až na věky věků. Víím, že při draní peří se vždycky vyprávěly strašidelné příběhy, tak se nenechte rušit. Jen jsem chtěl říct matce, že jsem se už vrátil.“

Dveře se za mladým farářem dávno zavřely, ale v kuchyni stále ještě vládlo zaražené ticho. Nikomu se nechtělo promluvit. Jak taky říct ve farské kuchyni, že velebný pán nemá pravdu? Co ví takový mladý kněz o upírech? O tak příšerných věcech ho ve školách určitě neučili.

Modlitba zbožného srdce má velkou sílu, o tom se s ním nikdo nepřel, ale na upíra nestačí. Svěcená voda, posvěcené zbraně, nebo dokonce kousek hostie ty stvůry zahnat dokážou, ale pouhou modlitbou by se před nimi neochránil ani samotný důstojný pán.

Ticho musela přerušit paní Hakenberková. Matka mladého kněze si jen těžce připouštěla, že by se její učený syn mohl v něčem mýlit, ale znala i prosté pravdy nevzdělaného lidu. Stará paní nepocházela z tohoto Bohem zapo-

menutého kraje, kde země stále ještě zůstávala neobdělána a nepokořená. Narodila se a vyrostla v bohaté a slavné Olomouci, městě plném kostelů a církevních slavností, kde lidu žehná samotný biskup.

Tady les nahlíží do oken i měšťanům, cizinec je zřídka-vým hostem, ale při přástkách a draní peří se tady i Olomouci vypráví podobné historiky. Když oheň v kamnech praská a světnici spoře osvětluje světlo jediné lampy, ozývají se ve skučení mrazivého větru za okny věci, kterým je lépe se vyhnout.

Lidský život je křehký, i dobrým lidem se stávají špatné věci. Modlitba uleví rozbolavělému srdci, ale ne vždy pomůže tak, jak to hlásají kněží z kazatelen.

„Povídejte, kmotříčko,“ pobídla starou Pláteníkovou. „Chtěla jste nám vyprávět příběh o řádění upírů, než nás přerušil můj syn.“

Madlenčina babička se napila z hrnku teplé kávy, aby jí nezadrhával hlas, a spustila:

Kdysi dávno žil v nedaleké vsi pastýř Mislata. Táhlo mu už na šestý křížek, ale chlap to byl pořád silný jako býk. Bydlel v domku daleko za vsí, za pár grošů se staral lidem přes léto o dobytek.

Pastýř to byl dobrý, krávy z jeho stáda se domů vracely s plnými vemeny. Dbal, aby žádná nechyběla, nikdy mu vlci neodnesli tele, přesto se mu lidé vyhýbali. Šeptaly se o něm divné věci.

Mislata sbíral v kopcích bylinky. Jeho odvary pomáhaly proti kašli i horkosti. Dokázal napravit zlomenou nohu líp než doktor v Olomouci, ale dokázal i škodit. Nikdo to sice ne-

řekl nahlas, jenže sousedky si o jeho bylinkách šeptaly prapodivné věci.

Běhala prý za ním děvčata, která hříšně přišla o věneček, aby je zbavil hanby nechtěného dítěte, i ženské, co je chlap mlátil, když se vrátil z hospody opilý. Mislata uměl zaříkavat lidi i dobytek. Kdo se chtěl pomstít sousedovi, nasypal Mislatovi do měšce stříbro, a vracel se domů se zlou, ale účinnou radou.

Pastýř se nikoho neptal na důvody, stačilo mu, když slyšel zvonění peněz. Mnoho lidí o jeho podivných obchodech vědělo, přesto všichni mlčeli. Nikdo na sebe nechtěl přivolat jeho hněv a pomstu.

Každý člověk jednou umře, ať už je dobrý, nebo má svědomí obtížené černými hříchy. Když Mislata umíral, přišel za ním kněz s posledním pomazáním, jako za každým dobrým křesťanem.

Pastýř se mu vyzpovídal, páter neměl důvod o jeho upřímnosti pochybovat, a tak ho dal pochovat do posvěcené hřbitovní půdy, aby, stejně jako ostatní v pánuobohu zesnulí, měl užitek z modliteb, které tady lidé pronášejí za mrtvé.

Jenže Mislatovi jeho hříchy nedovolily klidně odpočívat. Hned první noc po pohřbu ho selský pacholek viděl, jak obchází pastviny i svůj dům. Mislata vypadal stejně jako zaživa, jen hluboce upadlé oči mu divně planuly. Zavolal na něj, ale pastýř mu neodpověděl.

Pacholek Jíra o tom setkání vyprávěl hned, jak se vrátil do statku. Bázlivé lidi jeho vyprávění poděsilo, ale všichni mu tak úplně nevěřili. Vždyť Jíra si vyprosil u sedláka tři dny volna, aby navštívil nemocnou matku v Keprovicích,